

ЛЕКСІКА РЭЛІГІЙНАГА СТЫЛЮ І ЛЕКСІКА ТЭКСТАЎ РЭЛІГІЙНАЙ ТЭМАТЫКІ

М. У. Пыка

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск;
redactor.mv@gmail.com;*

навуковы кіраўнік – А. У. Дуброўскі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

У артыкуле падаецца аналіз лексічнага нападўнення перыядычных выданняў Беларускай Праваслаўнай Царквы. Акцэнт зроблены на ўжыванні ў медыятэкстах лексікі абмежаванага выкарыстання – сферы царкоўнай (праваслаўнай) камунікацыі.

Мэтай даследавання стала выяўленне на лексічным узроўні адрозненняў паміж тэкстамі рэлігійнага стылю і тэкстамі рэлігійнай тэматыкі. Для дасягнення пастаўленай мэты ацэнка лексічных адзінак – складнікаў паданалізных медыятэкстаў – праводзілася ў суадноснасці са стылёвай і жанравай прыналежнасцю апошніх.

Важнасць праведзенага даследавання вызначаецца перш за ўсё магчымасцю практычнага прымянення яго вынікаў: карэкціроўка ўласных медыяпаведамленняў, рэдактарская апрацоўка журналісцкіх твораў, замацаванне адзінай нормы выкарыстання рэлігійнай лексікі ў тэкстах рэлігійнага стылю і рэлігійнай тэматыкі.

Артыкул будзе карысны не толькі філолагам, але і рэдактарам, журналістам, бо праблема правільнага і матываванага ўжывання спецыфічных, рэлігійных, лексічных адзінак у сродках масавай інфармацыі дагэтуль стаіць востра.

Ключавыя словы: рэлігійны стыль; лексіка рэлігійнага стылю; жанры рэлігійнага стылю; тэксты рэлігійнай тэматыкі; беларуская праваслаўная журналістыка; праваслаўныя перыядычныя выданні; беларуская праваслаўная перыёдыка.

Мова перыядычнага друку ўяўляе сабой багаты лінгвістычны матэрыял для даследчай працы: кантэнт газет і часопісаў напоўнены самымі рознымі лексічнымі адзінкамі. У дачыненні да рэлігійных СМІ гэта абумоўлена магчымасцю журналістаў пісаць у любым з функцыянальных стыляў, кожнаму з якіх уласціва спецыфічная лексіка.

Тое, што ўсякі функцыянальны стыль абавязкова аперыруе сваёй лексікай, тым не менш не перашкаджае наяўнасці ў рознастылёвых медыятэкстах адной слоўнай базы. Як сцвярджае Р. Я. Салганік, «асноўная маса слоў у кожным стылі – нейтральныя, міжстылёвыя... на фоне якіх і вылучаецца характэрная лексіка і фразеалогія» [1, с. 175].

– «Святой [Серapiон] пользовался большим уважением великого князя Иоанна Васильевича, был даже случай, когда по его ходатайству князь

помиловал *трех* осужденных на сожжение боярынь» (релігійны стыль, жыццё) («Царкоўнае слова», № 13 (925) ‘20).

– «Получив *вполне* подробные и надёжные инструкции в книге... я старательно совершал добрые поступки в надежде на появление волшебника...» (публіцыстычны стыль, эсэ) («Отрок.иа», № 6 (93) ‘18).

– «...Отчаявшиеся люди *собрались* во Влахернском храме, совершалась непрерывная *молитва* о небесном заступничестве **Божией Матери**... (Рубан Ю. І. “Пакроў Прасвятой Багародзіцы”. – *Заўв. аўт.*)» (навуковы стыль, навуковы артыкул) («Ведомости Минской Митрополии», № 10 (128) ‘16).

– «Из-за текущей *ситуации*, связанной с распространением коронавируса, **Пасхальный фестиваль** “Радость”, который проводит минский Свято-Елисаветинский монастырь, был отменен **священноначалием**» (афіцыйна-справавы стыль, заява) («Царкоўнае слова», № 15 (927) ‘20).

– «“Если *умру*, так *хоть* среди людей”, – подумал я и, пересилив страшную тяжесть сокрушённой веры, поплёлся к ближайшему дому» (мастацкі стыль, нарыс) («Отрок.иа», № 4 (85) ‘17).

Ва ўсіх урыўках вылучаныя курсівам лексемы – стрыжнёвыя, міжстылёвыя словы без экспрэсіўна-сінанімічнага лексічнага значэння [гл. 2, с. 20] і эмацыянальна-ацэначнай афарбоўкі. Такія словы аднолькава неабходныя як стылям кніжным, так і стылю гутарковаму: без базавых моўных адзінак нельга ўявіць ні вусную, ні пісьмовую камунікацыю.

Да наступнай групы слоў у паданалізных медыяфрагментах адносім лексемы – складнікі релігійнага сегмента мовы (вылучаны тлустым), а таксама лексічныя адзінкі абмежаванага ўжывання (пастаўлены ў пачатковую форму): «князь», «боярыня» (гіст.), «осудить» (юрыд.), «коронавирус» (мед.), «сокрушить» (высок.), «поплестись» (разм.).

Прысутнічаюць у прыведзеных сказах і разнастайныя ўласныя імёны: «Серапион» (агіёнім), «Иоанн Васильевич» (антрапонім), «Влахернский храм», «Свято-Елисаветинский монастырь» (урбанонімы). Адметнасць пададзеных назоўнікаў-найменняў у тым, што яны не могуць быць кваліфікаваныя як замацаваныя за пэўным функцыянальным стылем.

Падобная сітуацыя ўзнікае і з лексэмамі «волшебник», «небесный», «непрестанный», «пересилить». Іх выкарыстанне ў навуковым ці афіцыйным маўленні – рэдкасць. Наяўнасць жа такой эмацыянальнай лексікі [гл. 3, с. 69] у СМІ – прыклад яднаючай любое релігійнае выданне высокамаральнай танальнасці, якая ў тым ліку актуалізуе агульную энансавую дамінанту тэкстаў усіх жанраў царкоўнай перыёдыкі.

– «Вскоре после этого [*пострига*] *патриарх* Тихон возвел *отца* Сергия в сан *архимандрита*» (жыццё) («Царкоўнае слова», № 14 (926) ‘20).

– «Да *воскреснет* Бог в сердцах людей, и да *расточатся* ненависть и злоба...» (пасланне) («Ведомости Минской Митрополии», № 5 (123) ‘16).

– «Тако видиш како *мученик* живи радост своју. Гоне га, ударају, бичују, али он је толико радостан...» (павучанне (духовне поуке)) («Православље», 1–15 августа '19).

Перад намі – вытрымкі з тэкстаў, напісаных у рэлігійным стылі, што, як вядома, «рэальна існуе толькі як сукупнасць жанраў» [4, с. 161], сярод якіх і жанры, адзначаныя вышэй. Знак шрыфтавага вылучэння – курсіў – у дадзеным выпадку прыменены непасрэдна да лексікі праваслаўнага веравызнання, а таксама да інтэртэксту ў выглядзе цытаты – першага сказа з малітвы Крыжу Гасподняму: «Да воскреснет Бог, и расточатся врази Его, и да бежат от лица Его ненавидящие Его» (з малітваслова).

Цікава, але падобныя словы і словазлучэнні амаль не прадстаўлены ў тэкстах рэлігійнай тэматыкі, бо сам стыль медыяапаведу не рэлігійны.

– «Некоторые коллеги, когда узнали, что я в *монастыре* был, с настороженностью на меня смотрят: у тебя все нормально? После *монастыря* просто шикарно. Я удивлен был такому отношению. Но у меня тоже отношение изменилось» (публіцыстычны стыль, інтэрв'ю-маналог (замалёўка)) («Царкоўнае слова», № 14 (926) '20).

– «19 апреля: ...в праздничные дни будет организована доставка на дом *освященных пасхальных куличей*, сообщает Pravminsk.by» (публіцыстычны стыль, хроніка) («Царкоўнае слова», № 16 (928) '20).

– «...*Настоятель* знакомит нас с *храмом*, подводя к *иконе* Смоленской Божией Матери. Рассказывает, что история образа известна с XI века» (публіцыстычны стыль, рэпартаж) («СБ. Беларусь сегодня», 14.01.2020).

Зыходзячы з тэарэтычных напрацовак і адпаведных сучасных прыкладаў, не атрымоўваецца засумнявацца: лексіка рэлігійнага стылю больш спецыфічная за лексіку тэкстаў рэлігійнай тэматыкі, нават калі «ў некаторых вучэбных дапаможніках па стылістыцы няма раздзелаў, прысвечаных рэлігійнаму стылю» [5, с. 503]. Апошні курсіў – яскравае таму пацвярджэнне. Ён вылучае агульнаўжывальныя словы, якія, хаця тэматычна прымыкаюць да рэлігіі, вузкапрофільнымі не з'яўляюцца, бо лексіка рэлігійнага стылю – гэта не проста *Воскресение*, а *Воскресение Христово* *видевшие*... з трапара Пасхі, што гучыць на Светлай сядміцы.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Солганик Г. Я. Стилистика текста : учеб. пособие. М. : Флинта : Наука, 2002.
2. Розенталь Д. Э. Современный русский язык. М. : Айрис-пресс, 2016.
3. Цікоцкі М. Я. Стылістыка беларускай мовы: вучэб. дапаможнік для фак. журналістыкі. Мінск : Універсітэцкае, 1995.
4. Цікоцкі М. Я. Стылістыка тэксту: вучэб. дапаможнік для студэнтаў ВНУ філалаг. профілю. Мінск : Беларуская навука, 2002.
5. Дуброўскі А. У. Стыль масавай камунікацыі ў працах сучасных медыялінгвістаў: новыя падыходы да ўнутрыстылявой дыферэнцыяцыі // Журналістыка-2019: стан, праблемы і перспектывы. Мінск, 2019. С. 499–504.